

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

7 august 2018*

„Trimitere preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive – Domeniu de aplicare – Cesiune de creanță – Contract de împrumut încheiat cu un consumator – Criterii de apreciere a caracterului abuziv al unei clauze a acestui contract care stabilește rata dobânzilor moratorii – Consecințele acestui caracter”

În cauzele conexe C-96/16 și C-94/17,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 38 din Barcelona, Spania), prin decizia din 2 februarie 2016, primită de Curte la 17 februarie 2016, și, respectiv, de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania), prin decizia din 22 februarie 2017, primită de Curte la 23 februarie 2017, în procedurile

Banco Santander SA

împotriva

Mahamadou Demba,

Mercedes Godoy Bonet (C-96/16),

și

Rafael Ramón Escobedo Cortés

împotriva

Banco de Sabadell SA (C-94/17),

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça, președinte de cameră, domnul A. Tizzano (raportor), vicepreședinte al Curții, și domnii E. Levits, A. Borg Barthet și F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 10 ianuarie 2018,

* Limba de procedură: spaniola

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Banco Santander SA, de A. M. Rodríguez Conde și de J. M. Rodríguez Cárcamo, abogados;
- pentru Banco de Sabadell SA, de A. M. Rodríguez Conde și de J. M. Rodríguez Cárcamo, abogados;
- pentru guvernul spaniol, de V. Ester Casas, în calitate de agent;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz, de N. Ruiz García, de M. van Beek și de A. Cleenewerck de Crayencour, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 22 martie 2018,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între, primul, Banco Santander SA, pe de o parte, și doamna Mercedes Godoy Bonet și domnul Mahamadou Demba, pe de altă parte (C-96/16), și, al doilea, domnul Rafael Ramón Escobedo Cortés, pe de o parte, și Banco de Sabadell SA, pe de altă parte (C-94/17), în legătură cu executarea unor contracte de împrumut încheiate între aceste părți.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al treisprezecelea considerent al Directivei 93/13 enunță:

„întrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; întrucât, în consecință, nu este necesar ca prezenta directivă să se aplice clauzelor care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii [...]; întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri;”

- 4 Articolul 1 din această directivă prevede:

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor și un consumator.

(2) Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii [...].”

5 Articolul 3 alineatele (1) și (3) din directiva menționată prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

[...]

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”

6 Articolul 4 alineatul (1) din aceeași directivă este redactat după cum urmează:

„Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.”

7 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

8 Articolul 7 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

9 Articolul 8 din directiva menționată enunță:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție.”

10 Punctul 1 litera (e) din anexa la aceeași directivă include, în lista clauzelor menționate la articolul 3 alineatul (3) din aceasta, pe cele care au ca obiect sau ca efect „solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație”.

Dreptul spaniol

Dispozițiile privind cesiunea de creanță

11 Articolul 1535 din Código Civil (Codul civil), care reglementează dreptul debitorului de a-și răscumpăra datoria în caz de cesiune de creanță, prevede:

„Atunci când este cesionată o creanță litigioasă, debitorul are dreptul să o stingă, rambursând cesionarului prețul plătit de acesta, precum și cheltuielile ocazionate și dobânzile aferente începând cu data efectuării plății.

O creanță este considerată litigioasă atunci când acțiunea în justiție referitoare la aceasta face obiectul unei contestații.

Debitorul își poate exercita dreptul în termen de nouă zile de la data la care cesionarul îi solicită plata.”

- 12 Substituirea cesionarului unei creanțe în drepturile cedentului în procedurile pendinte este reglementată la articolele 17 și 540 din Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575, denumit în continuare „Codul de procedură civilă”), articolul 17 menționat aplicându-se în cadrul procedurilor pe fond, iar articolul 540 menționat în cadrul procedurilor de executare.

Dispozițiile privind clauzele abuzive

- 13 Articolul 82 din texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (textul consolidat al Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și al altor legi complementare), aprobat prin Real Decreto Legislativo 1/2007 (Decretul legislativ regal 1/2007) din 16 noiembrie 2007 (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007, p. 49181, denumită în continuare „LGPCU”), prevede:

„Sunt considerate clauze abuzive orice dispoziții care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale și orice practici care nu au fost acceptate în mod expres care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

- 14 Articolul 85 alineatul 6 din LGPCU prevede că sunt abuzive „clauzele care impun consumatorului și utilizatorului care nu își îndeplinesc obligațiile să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație”. Această dispoziție transpune dispozițiile articolului 3 alineatele (1) și (3) coroborate cu cele ale punctului 1 litera (e) din anexa la Directiva 93/13, precizând totodată că, în dreptul spaniol, tipul de clauză vizat la respectivul punct 1 litera (e) este considerat întotdeauna ca fiind abuziv.

Jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania)

- 15 Reiese din decizia de trimitere în cauza C-94/17 că, prin hotărârile nr. 265/2015 din 22 aprilie 2015, nr. 470/2015 din 7 septembrie 2015 și nr. 469/2015 din 8 septembrie 2015 (denumite în continuare „hotărârile din 22 aprilie, din 7 și din 8 septembrie 2015”), Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a constatat că, în lipsa unor criterii legale din care să decurgă reguli clare în vederea aprecierii caracterului abuziv al clauzelor nenegociate care stabilesc rata dobânzilor moratorii în contractele de împrumut personal încheiate cu consumatorii, instanțele spaniole de prim grad și de apel au aplicat criterii diferite. A rezultat de aici o insecuritate juridică ridicată și o diferență arbitrară de tratament între consumatori în funcție de instanța sesizată cu litigiul. De asemenea, au existat divergențe importante în ceea ce privește stabilirea consecințelor caracterului eventual abuziv al acestor clauze.
- 16 Prin urmare, pentru a pune capăt acestei situații de insecuritate juridică și acestor disparități, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a considerat că este necesar să definească criteriile de apreciere a caracterului abuziv al clauzelor menționate și să stabilească aceste consecințe.
- 17 În acest scop, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a arătat, pe de o parte, că, potrivit articolului 85 alineatul 6 din LGPCU, sunt abuzive clauzele care impun consumatorului care nu își îndeplinește obligațiile să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație. Pe de altă parte, el a analizat dispozițiile naționale aplicabile în caz de întârziere la plată a debitorului în lipsa unui acord între părți în diverse domenii, precum și ratele dobânzilor moratorii prevăzute în general în contractele de împrumut care au făcut obiectul unei negocieri individuale cu consumatorii.

- 18 În urma acestei analize, el a concluzionat că trebuie să fie declarate abuzive clauzele nenegociate ale contractelor de împrumut personal încheiate cu consumatorii referitoare la dobânzile moratorii care îndeplinesc criteriul potrivit căruia rata acestor dobânzi depășește cu mai mult de două puncte procentuale rata dobânzilor obișnuite convenite între părțile contractante.
- 19 Astfel, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a arătat că stabilirea unei asemenea rate a dobânzilor moratorii determină un decalaj nejustificat în raport cu procentele prevăzute de dispozițiile naționale aplicabile în caz de întârziere la plată a debitorului menționate la punctul 17 din prezenta hotărâre și că un profesionist nu poate aprecia în mod rezonabil că, prin tratarea consumatorului în mod echitabil, acesta din urmă ar accepta, în cadrul unei negocieri individuale, o clauză care stipulează dobânzi cu o asemenea rată.
- 20 În ceea ce privește consecințele caracterului abuziv al clauzelor în discuție, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a constatat că, în cauzele cu care a fost sesizat, rata dobânzilor moratorii stabilită prin aceste clauze consta într-o majorare a ratei dobânzilor obișnuite cu un anumit număr de puncte procentuale. A dedus de aici că, în ipoteza în care clauzele menționate ar fi declarate abuzive, ar trebui eliminată în integralitate majorarea pe care dobânzile moratorii o reprezintă în raport cu dobânzile obișnuite, astfel încât doar acestea din urmă să continue să curgă. În schimb, a apreciat că nu este necesară și eliminarea dobânzilor obișnuite menționate, care își păstrează funcția de remunerare a punerii la dispoziție a banilor împrumutați.
- 21 Soluția reținută în Hotărârile din 22 aprilie, din 7 și din 8 septembrie 2015 a fost extinsă la contractele de împrumut ipotecar prin hotărârile nr. 705/2015 din 23 decembrie 2015, nr. 79/2016 din 18 februarie 2016 și nr. 364/2016 din 3 iunie 2016.

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-96/16

- 22 La 2 noiembrie 2009 și la 22 septembrie 2011, domnul Demba și doamna Godoy Bonet au încheiat cu instituția bancară Banco Santander două contracte de împrumut, în valoare de 30 750 de euro cu o scadență la 2 noiembrie 2014 în ceea ce privește primul contract și în valoare de 32 153,63 euro cu o scadență la 22 septembrie 2019 în ceea ce privește cel de al doilea contract. În conformitate cu condițiile generale ale acestor contracte, ratele dobânzilor obișnuite și moratorii aplicabile erau de 8,50 % și de 18,50 % în ceea ce privește primul contract, respectiv de 11,20 % și de 23,70 % în ceea ce privește cel de al doilea contract.
- 23 Întrucât domnul Demba și doamna Godoy Bonet au încetat să plătească Banco Santander ratele lunare prevăzute în contractele menționate, aceasta din urmă a declarat exigibilitatea anticipată a acestora și a sesizat instanța de trimitere, și anume Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 38 din Barcelona, Spania), cu o cerere de executare a creanțelor deținute în privința domnului Demba și a doamnei Godoy Bonet, pentru o sumă totală de 53 664,14 euro.
- 24 Deși această posibilitate nu este prevăzută în contractele în discuție, la 16 iunie 2015, Banco Santander a cesionat aceste creanțe unui terț prin act autentic, pentru o sumă estimată la 3 215,72 euro, în temeiul articolelor relevante din Codul civil. Prin urmare, acest terț a solicitat să fie substituit Banco Santander în procedura de executare formulată de aceasta din urmă la instanța de trimitere.
- 25 Această instanță are îndoieli cu privire la eventualul drept al domnului Demba și al doamnei Godoy Bonet de a-și răscumpăra datoria și, astfel, de a o stinge, prin rambursarea către terțul menționat a sumei pe care acesta a plătit-o pentru cesiunea în cauză, majorată cu dobânzile, cu costurile și cu cheltuielile de judecată aplicabile.

- 26 În această privință, ea subliniază că, deși prevede un astfel de drept de răscumpărare, articolul 1535 din Codul civil îl limitează totodată la creanțele denumite „litigioase”, respectiv la cele care fac obiectul unei contestații pe fond în cadrul unei proceduri declaratorii. Prin urmare, acest articol nu ar prevedea posibilitatea debitorului de a se prevala de acest drept în cadrul unei proceduri de executare a creanței, precum procedura din litigiul principal, sau al unei cesiuni extrajudiciare, fapt care, potrivit instanței de trimitere, nu garantează o protecție suficientă a intereselor consumatorilor. Instanța menționată adaugă că o asemenea protecție nu este asigurată nici de articolele 17 și 540 din Codul de procedură civilă, care reglementează substituirea cesionarului în drepturile cedentului în procedurile pendinte, dat fiind că, printre altele, aceste dispoziții nu menționează dreptul debitorului de a-și răscumpăra datoria prevăzut la articolul 1535 din Codul civil.
- 27 În acest context, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea cu dreptul Uniunii și în special cu Directiva 93/13 a unei practici prin care un profesionist, în lipsa unei clauze contractuale specifice în acest sens, cesează sau cumpără o creanță la un preț scăzut, fără ca debitorul să fie informat în prealabil cu privire la respectiva cesiune sau fără ca el să consimtă la aceasta și fără a-i acorda posibilitatea de a-și răscumpăra datoria și de a o stinge astfel, restituind cesionarului prețul pe care acesta l-a plătit pentru cesiunea menționată, majorat cu costurile, cu dobânzile și cu cheltuielile de judecată aplicabile.
- 28 Pe de altă parte, această instanță are îndoieli cu privire la elementele care trebuie luate în considerare pentru examinarea caracterului eventual abuziv al clauzelor contractelor în discuție în litigiul principal, care stabilesc rata dobânzilor moratorii aplicabile, precum și cu privire la consecințele care trebuie deduse dintr-un asemenea caracter. În acest cadru, ridică problema compatibilității cu Directiva 93/13 a jurisprudenței rezultate din hotărârile Tribunal Supremo (Curtea Supremă) din 22 aprilie, din 7 și din 8 septembrie 2015.
- 29 În acest context, Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 38 din Barcelona) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) a) Practica unui profesionist care constă în cesiunea sau în cumpărarea unei creanțe fără a acorda consumatorului posibilitatea să își stingă datoria plățind cesionarului prețul, dobânzile și cheltuielile de judecată este conformă cu dreptul Uniunii și, mai exact, cu articolul 38 din [Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene], precum și cu articolul 4 alineatul (2), cu articolul 12 și cu articolul 169 alineatul (1) TFUE?
- b) Practica unui profesionist menționată, care constă în cumpărarea unei datorii a unui consumator la un preț derizoriu, fără consimțământul sau cunoștința acestuia, fără ca această practică să figureze într-o condiție generală sau într-o clauză abuzivă impusă în contract și fără a acorda consumatorului posibilitatea de a participa la operațiunea respectivă prin exercitarea dreptului de răscumpărare este conformă cu principiile consacrate de Directiva 93/13 și, prin extindere, cu principiul efectivității, precum și cu articolul 3 alineatul (1) și cu articolul 7 alineatul (1) din aceasta?
- 2) a) Pentru a asigura protecția consumatorilor și a utilizatorilor și respectarea jurisprudenței Curții privind punerea în aplicare a acesteia, este conformă dreptului Uniunii, Directivei 93/13 și, în special, articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din aceasta stabilirea drept criteriu neechivoc ca, în contractele de împrumut fără garanție reală încheiate cu consumatorii, clauza care nu a fost negociată și care stabilește dobânzi moratorii mai mari cu peste două puncte procentuale decât dobânzile [obișnuite] este abuzivă?
- b) Pentru a asigura protecția consumatorilor și a utilizatorilor și respectarea jurisprudenței Curții privind punerea în aplicare a acesteia, este conformă dreptului Uniunii, Directivei 93/13 și, în special, articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din aceasta, stabilirea consecinței potrivit căreia dobânzile obișnuite continuă să curgă până la plata integrală a datoriei?”

Cauza C-94/17

- 30 La 11 ianuarie 1999, domnul Escobedo Cortés a încheiat cu Caja de Ahorros del Mediterráneo, devenită Banco de Sabadell, un contract de împrumut ipotecar în valoare de 17 633,70 euro, rambursabil în rate lunare. Clauzele 3 și 3a din acest contract prevedeau o rată a dobânzilor obișnuite de 5,5 % pe an, sub rezerva unor variații începând cu primul an. La data faptelor relevante din litigiul principal, această rată era de 4,75 % pe an. Clauza 6 din contractul menționat stipula că rata dobânzilor moratorii era de 25 % pe an.
- 31 Domnul Escobedo Cortés, aflat în întârziere în ceea ce privește plata, a introdus o acțiune la Juzgado de Primera Instancia (Tribunalul de Primă Instanță, Spania) împotriva Banco de Sabadell prin care a solicitat anularea, printre altele, a acestei din urmă clauze, pentru motivul că ea are un caracter abuziv.
- 32 Această instanță a considerat că respectiva clauză era abuzivă și, în consecință, a estimat că rata dobânzilor moratorii aplicabilă trebuie să fie redusă la limita prevăzută la articolul 114 alineatul 3 din Ley Hipotecaria (Legea privind ipoteca), astfel cum a fost modificată prin Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (Legea 1/2013 privind măsurile de consolidare a protecției debitorilor ipotecari, restructurarea datorii și chiriile sociale) din 14 mai 2013 (BOE nr. 116 din 15 mai 2013, p. 36373), care corespunde unei rate de trei ori mai mare decât rata dobânzii legale. Această decizie a fost confirmată în apel printr-o hotărâre din 18 septembrie 2014 a Audiencia Provincial de Alicante (Curtea Provincială din Alicante, Spania).
- 33 Domnul Escobedo Cortés a declarat recurs la instanța de trimitere, și anume Tribunal Supremo (Curtea Supremă), împotriva acestei hotărâri, pentru motivul că ea încalcă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13. Astfel, potrivit acestuia, din moment ce clauza contractului de împrumut din litigiul principal care stabilește rata dobânzilor moratorii a fost declarată abuzivă, acest contract nu mai trebuie să producă nici dobânzi moratorii, nici dobânzi ordinare.
- 34 Potrivit acestei instanțe, recursul respectiv suscită îndoieli cu privire la interpretarea mai multor dispoziții din directiva menționată, a căror aplicare este indispensabilă pentru soluționarea acestuia, în ceea ce privește constatarea caracterului abuziv al acestei clauze și a consecințelor acestui caracter. În special, ar subzista incertitudini cu privire la compatibilitatea jurisprudenței care rezultă din hotărârile din 22 aprilie 2015, din 7 și din 8 septembrie 2015, precum și din hotărârile din 23 decembrie 2015, din 18 februarie 2016 și din 3 iunie 2016, vizate la punctul 21 din prezenta hotărâre, cu directiva amintită.
- 35 În acest context, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 3 din Directiva [93/13] coroborat cu punctul 1 litera (e) din anexa la aceasta și articolul 4 alineatul (1) se opun unei jurisprudențe care stabilește că o clauză a unui contract de împrumut care prevede o rată a dobânzilor moratorii care presupune o creștere de peste 2 % a dobânzii [obișnuite] anuale prevăzute în contract constituie o compensație disproporționat de mare impusă consumatorului care a înregistrat o întârziere la îndeplinirea obligației de plată și este, așadar, abuzivă?
- 2) Articolul 3 din Directiva [93/13] coroborat cu punctul 1 litera (e) din anexa la aceasta, precum și articolul 4 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din această directivă se opun unei jurisprudențe care, în cadrul aprecierii caracterului abuziv al unei clauze dintr-un contract de împrumut care stabilește rata dobânzilor moratorii, identifică drept obiect al controlului caracterului abuziv majorarea pe care respectiva rată o determină în raport cu rata dobânzilor [obișnuite] în măsura în care aceasta constituie «o compensație disproporționat de

mare impusă consumatorului care nu și-a îndeplinit obligațiile» și care stabilește că urmarea constatării caracterului abuziv trebuie să fie eliminarea totală a respectivei majorări, astfel încât numai dobânzile [obișnuite] continuă să curgă până la rambursarea creditului?

- 3) În cazul unui răspuns pozitiv la cea de a doua întrebare, declararea nulității unei clauze care stabilește rata dobânzilor moratorii, ca urmare a caracterului abuziv al acesteia, trebuie să producă alte efecte pentru a fi compatibilă cu Directiva [93/13], cum ar fi eliminarea completă a dobânzilor, atât [obișnuite], cât și moratorii, în situația în care debitorul nu își respectă obligația de achitare a ratelor creditului la termenele prevăzute în contract, sau plata dobânzii legale?”

Procedura în fața Curții

- 36 Prin Ordonanțele președintelui Curții din 13 iulie 2016 și din 5 aprilie 2017 au fost respinse cererea Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 38 din Barcelona) și, respectiv, cererea Tribunal Supremo (Curtea Supremă) privind judecarea cauzelor C-96/16 și C-94/17 potrivit procedurii accelerate prevăzute la articolul 23a din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și la articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții.
- 37 Prin Decizia Curții din 21 noiembrie 2017, aceste cauze au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare litera a) și la prima întrebare litera b) din cauza C-96/16

- 38 Prin intermediul primei întrebări litera a) și al primei întrebări litera b) din cauza C-96/16, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune practicii unui profesionist care constă în cesiunea sau în cumpărarea unei creanțe deținute față de un consumator fără ca posibilitatea unei asemenea cesiuni să fie prevăzută în contractul de împrumut încheiat cu acest consumator, fără ca acesta din urmă să fie informat în prealabil despre respectiva cesiune sau să își dea consimțământul la aceasta și fără a i se acorda acestuia posibilitatea să își răscumpere datoria și, astfel, să o stingă prin rambursarea către cesionar a prețului pe care acesta l-a plătit pentru cesiunea menționată, majorat cu costurile, cu dobânzile și cu cheltuielile de judecată aplicabile.
- 39 În această privință, după cum a arătat avocatul general la punctul 43 din concluzii, rezultă din textul articolului 1 alineatul (1) și al articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și din economia generală a acesteia că directiva respectivă se aplică numai clauzelor contractuale, cu excluderea simplelor practici.
- 40 Or, în speță, reiese din decizia de trimitere că nicio clauză a contractelor din litigiul principal nu prevede și nici nu încadrează posibilitatea Banco Santander de a cesiona unui terț creanța pe care o deține în privința debitorilor din litigiul principal și nici dreptul eventual al acestora din urmă să își răscumpere datoria de la terțul respectiv. Astfel, această cesiune ar fi fost efectuată în temeiul dispozițiilor relevante din Codul civil.
- 41 În consecință, directiva menționată nu se aplică practicilor vizate la prima întrebare litera a) și la prima întrebare litera b) din cauza C-96/16, în lipsa unei clauze contractuale în această privință.
- 42 În măsura în care, prin aceste întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle dacă Directiva 93/13 se opune dispozițiilor naționale care reglementează cesiunea de creanță, precum și substituirea cesionarului în drepturile cedentului în procedurile pendente, care figurează la articolul 1535 din

Codul civil și la articolele 17 și 540 din Codul de procedură civilă, întrucât aceste dispoziții nu ar garanta o protecție suficientă a intereselor consumatorilor pentru motivele amintite la punctul 26 din prezenta hotărâre, trebuie arătat că, potrivit articolului 1 alineatul (2) din această directivă, dispozițiile respectivei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii.

- 43 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, după cum reiese din al treisprezecelea considerent al Directivei 93/13, excluderea din domeniul de aplicare al acestei directive prevăzută la articolul 1 alineatul (2) menționat se extinde la dispozițiile din dreptul național care se aplică între părțile contractante independent de alegerea acestora și la cele care sunt aplicabile din oficiu, cu alte cuvinte în lipsa unui aranjament diferit al părților în această privință. Această excludere este justificată de faptul că este legitim să se prezume că legiuitorul național a stabilit un echilibru între ansamblul drepturilor și al obligațiilor părților la anumite contracte, echilibru pe care legiuitorul Uniunii a intenționat în mod explicit să îl prezerve (a se vedea în acest sens Ordonanța din 7 decembrie 2017, Woonhaven Antwerpen, C-446/17, nepublicată, EU:C:2017:954, punctele 25 și 26, precum și jurisprudența citată).
- 44 Rezultă în esență din jurisprudența Curții că excluderea menționată acoperă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii, altele decât cele referitoare la controlul clauzelor abuzive, în special cele privind întinderea competențelor instanței naționale pentru a aprecia caracterul abuziv al unei clauze contractuale (a se vedea în acest sens Ordonanța din 7 decembrie 2017, Woonhaven Antwerpen, C-446/17, nepublicată, EU:C:2017:954, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 45 Prin Ordonanța din 5 iulie 2016, Banco Popular Español și PL Salvador (C-7/16, nepublicată, EU:C:2016:523, punctele 24-27), Curtea a statuat deja, în lumina acestei jurisprudențe, că excluderea prevăzută la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 acoperă o dispoziție națională precum articolul 1535 din Codul civil pentru motivul că acest articol constituie o dispoziție imperativă și nu privește întinderea competențelor instanței naționale pentru a aprecia caracterul abuziv al unei clauze contractuale. În această din urmă privință, trebuie adăugat, în mod mai general, că articolul 1535 menționat nu pare să se refere la controlul clauzelor abuzive.
- 46 În lumina informațiilor cuprinse în decizia de trimitere, se pare că situația este aceeași în ceea ce privește articolele 17 și 540 din Codul de procedură civilă, aspect care trebuie însă verificat de instanța de trimitere.
- 47 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare litera a) și la prima întrebare litera b) din cauza C-96/16, pe de o parte, că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că nu este aplicabilă practicii unui profesionist care constă în cesiunea sau în cumpărarea unei creanțe deținute față de un consumator fără ca posibilitatea unei asemenea cesiuni să fie prevăzută în contractul de împrumut încheiat cu acest consumator, fără ca acesta din urmă să fie informat în prealabil despre respectiva cesiune sau să își dea consimțământul la aceasta și fără a i se acorda acestuia posibilitatea să își răscumpere datoria și, astfel, să o stingă prin rambursarea către cesionar a prețului pe care acesta l-a plătit pentru cesiunea menționată, majorat cu costurile, cu dobânzile și cu cheltuielile de judecată aplicabile. Pe de altă parte, această directivă nu este aplicabilă nici unor dispoziții naționale ca cele care figurează la articolul 1535 din Codul civil, precum și la articolele 17 și 540 din Codul de procedură civilă, care încadrează o astfel de posibilitate de răscumpărare și care reglementează substituirea cesionarului în drepturile cedentului în procedurile pendente.

Cu privire la a doua întrebare litera a) din cauza C-96/16 și la prima întrebare din cauza C-94/17

48 Prin intermediul celei de a doua întrebări litera a) din cauza C-96/16 și al primei întrebări din cauza C-94/17, instanțele de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia o clauză nenegociată a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii aplicabile este abuzivă, pentru motivul că impune consumatorului care întârzie la plată să achite o sumă disproporționat de mare drept compensație, din moment ce această rată depășește cu mai mult de două puncte procentuale rata dobânzilor obișnuite prevăzută în acest contract.

Cu privire la admisibilitate

49 Atât Banco Santander și guvernul spaniol, în cauza C-96/16, cât și Banco de Sabadell, în cauza C-94/17, susțin că întrebările amintite la punctul anterior din prezenta hotărâre sunt inadmisibile, pentru motivul că ridică o problemă pur ipotetică.

50 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care aceste întrebări privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 19, precum și jurisprudența citată).

51 Astfel, asemenea întrebări beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea nu poate refuza să se pronunțe asupra acestora decât atunci când în special cerințele privind conținutul cererii de decizie preliminară care figurează la articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții nu sunt respectate, atunci când este evident că interpretarea sau aprecierea validității unei norme de drept al Uniunii, solicitată de instanța națională, nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal ori atunci când problema este de natură ipotetică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 20, precum și jurisprudența citată).

52 Or, în speță, în ceea ce privește, în primul rând, cea de a doua întrebare litera a) din cauza C-96/16, reiese din decizia de trimitere din respectiva cauză că instanța de trimitere nu s-a pronunțat încă în mod definitiv cu privire la caracterul abuziv al clauzelor contractelor în discuție în litigiul principal care stabilesc rata dobânzilor moratorii. În plus, după cum a arătat avocatul general la punctul 53 din concluzii, rezultă din aceeași decizie că, prin intermediul acestei întrebări, instanța menționată urmărește să afle în esență dacă criteriul stabilit de Tribunal Supremo (Curtea Supremă), astfel cum a fost amintit la punctul 18 din prezenta hotărâre, este compatibil cu sistemul de protecție a consumatorilor instituit prin Directiva 93/13 în măsura în care s-ar aplica în mod obiectiv și automat, fără a permite instanței naționale sesizate să țină seama de ansamblul împrejurărilor speței. Un răspuns la această întrebare ar fi util instanței menționate în special pentru a stabili elementele pe baza cărora trebuie să se întemeieze în vederea verificării caracterului abuziv al clauzelor din litigiul principal.

53 În ceea ce privește, în al doilea rând, prima întrebare din cauza C-94/17, nu rezultă nici de aici în mod evident că această întrebare nu ar avea nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal ori că problema ar fi de natură pur ipotetică. Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctul 54 din concluzii, instanța de trimitere a indicat în esență că recursul cu care este sesizată, deși privește în concret consecințele caracterului abuziv al clauzei în discuție în litigiul principal, ridică de asemenea

îndoieli cu privire la interpretarea dispozițiilor Directivei 93/13 referitoare la constatarea acestui caracter. Pe de altă parte, nu se poate exclude ca, în conformitate cu dreptul spaniol, această instanță să poată sau să trebuiască să reexamineze din oficiu caracterul menționat în cadrul recursului pendinte în fața sa și în special criteriile în raport cu care acest caracter trebuie stabilit – aspect asupra căruia pare că nu s-a pronunțat încă în mod definitiv – și aceasta cu atât mai mult cu cât, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, problema dacă o clauză contractuală trebuie să fie declarată abuzivă trebuie asimilată unei chestiuni de ordine publică, instanța națională fiind obligată, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale care intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 44, și Hotărârea din 30 mai 2013, Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punctele 40, 41 și 44).

54 În consecință, a doua întrebare litera a) din cauza C-96/16 și prima întrebare din cauza C-94/17 sunt admisibile.

Cu privire la fond

– Observații introductive

55 Banco Santander, precum și Banco de Sabadell invocă faptul că criteriul stabilit în jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal, care este menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre, nu este obligatoriu. Astfel, potrivit acestor instituții bancare, deși instanțele spaniole par, în fapt, să fi aplicat în mod automat acest criteriu, instanța națională ar putea întotdeauna, în cazul în care împrejurările cauzei justifică acest lucru, să nu îl aplice.

56 Pe de altă parte, în ședința în fața Curții, guvernul spaniol a arătat că jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă) constituie un supliment al ordinii juridice naționale în măsura în care asigură o interpretare uniformă a legii de către instanțele naționale. Cu toate acestea, potrivit guvernului menționat, această jurisprudență nu are caracter constrângător sau obligatoriu, în sensul că este lipsită de caracter normativ *erga omnes*, nu are forță de lege și nu este un izvor de drept în ordinea juridică respectivă. Prin urmare, instanțele inferioare ar putea să nu o urmeze și să încerce să determine Tribunal Supremo (Curtea Supremă) să o modifice. Guvernul menționat a adăugat că jurisprudența amintită are o forță de exemplaritate, în sensul că deciziile instanțelor naționale inferioare pot fi anulate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în cazul în care nu urmează aceeași jurisprudență.

57 În această privință, trebuie amintit că, în ceea ce privește interpretarea dispozițiilor din ordinea juridică națională, Curtea este în principiu obligată să se întemeieze pe calificările care rezultă din decizia de trimitere. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea nu este competentă să interpreteze dreptul intern al unui stat membru (Hotărârea din 16 februarie 2017, Agro Foreign Trade & Agency, C-507/15, EU:C:2017:129, punctul 23, precum și jurisprudența citată).

58 Or, după cum a arătat avocatul general la punctele 65-67 din concluzii, reiese din deciziile de trimitere că, potrivit instanțelor de trimitere, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a instituit, în jurisprudența în discuție în litigiul principal, o prezumție irefragabilă potrivit căreia este abuzivă o clauză care îndeplinește criteriul menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre.

59 În plus, reiese de asemenea din aceste decizii, precum și din considerațiile prezentate la punctul 56 din prezenta hotărâre că, în esență, caracterul obligatoriu al acestei jurisprudențe în privința instanțelor spaniole inferioare nu poate fi exclus, în sensul că acestea sunt ținute să declare abuzivă o astfel de clauză, în caz contrar fiind cenzurate de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) sesizat în recurs.

60 În aceste condiții, Curtea trebuie să răspundă la întrebările adresate pe baza prezumțiilor menționate la cele două puncte precedente din prezenta hotărâre.

61 Pe de altă parte, trebuie arătat că, deși rezultă din jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal că orice clauză care îndeplinește criteriul menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre este prezumată abuzivă, această jurisprudență nu pare în schimb să priveze instanța națională de posibilitatea de a considera că o clauză a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care nu îndeplinește acest criteriu, și anume o clauză care stabilește o rată a dobânzilor moratorii care nu depășește cu mai mult de două puncte procentuale rata dobânzilor obișnuite prevăzută în contract, este totuși abuzivă și, dacă este cazul, să o înlăture, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

– Cu privire la răspunsul la cea de a doua întrebare litera a) din cauza C-96/16 și la prima întrebare din cauza C-94/17

62 Pentru a răspunde la întrebările adresate, trebuie arătat de la bun început, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanțele de trimitere, că Tribunal Supremo (Curtea Supremă) pare să se fi întemeiat, pentru a defini criteriul menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre, pe orientările adoptate de Curte în ceea ce privește aprecierea caracterului eventual abuziv al unei clauze contractuale.

63 Astfel, reiese din considerațiile expuse la punctele 17-19 din prezenta hotărâre, precum și din dosarul de care dispune Curtea că Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a examinat, în acest scop, normele naționale aplicabile în diferite domenii ale dreptului și a încercat să stabilească nivelul ratei dobânzilor moratorii care ar putea fi acceptat în mod rezonabil de un consumator tratat în mod loial și echitabil în urma unei negocieri individuale, asigurând totodată, printre altele, prezervarea funcției acestor dobânzi, care ar fi în special de a descuraja întârzierile la plată și de a compensa în mod proporțional creditorul în cazul unor asemenea întârzieri. Prin urmare, se pare că Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a respectat cerințele amintite printre altele în Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punctele 68, 69, 71 și 74).

64 În ceea ce privește aspectul dacă Directiva 93/13 se opune aplicării unui criteriu jurisprudențial precum cel menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre, în măsura în care din acesta rezultă că orice clauză contractuală care îl îndeplinește este prezumată, în mod irefragabil, abuzivă, trebuie amintit că această directivă se bazează pe premisa potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Biuro podróży „Partner”, C-119/15, EU:C:2016:987, punctul 28 și jurisprudența citată).

65 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, directiva menționată prevede, la articolul 3 alineatul (1), interzicerea clauzelor standard care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului (Hotărârea din 21 martie 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punctul 42).

66 Este de competența instanței naționale să verifice dacă clauzele contractuale cu care este sesizată trebuie calificate drept abuzive, luând în considerare, în principiu, conform articolului 4 alineatul (1) din aceeași directivă, ansamblul circumstanțelor speței (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 71).

67 Curtea a dedus în esență din aceste dispoziții, precum și din articolul 6 alineatul (1) și din articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 că aceasta s-ar opune unei reglementări naționale care definește un criteriu în raport cu care trebuie apreciat caracterul abuziv al unei clauze contractuale, în ipoteza în

care această reglementare ar împiedica instanța națională sesizată cu o clauză care nu îndeplinește acest criteriu să examineze acest caracter și, dacă este cazul, să declare această clauză abuzivă și să o înlăture (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, EU:C:2015:21, punctele 28-42). După cum s-a arătat la punctul 61 din prezenta hotărâre, nu pare însă că acesta este efectul jurisprudenței Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal.

- 68 În această privință, după cum a arătat avocatul general în esență la punctul 60 din concluzii, nu poate fi exclus ca, în cadrul rolului lor de armonizare a interpretării dreptului și din motive de securitate juridică, instanțele supreme ale unui stat membru precum Tribunal Supremo (Curtea Supremă) să poată, cu respectarea Directivei 93/13, să elaboreze anumite criterii în raport cu care instanțele inferioare trebuie să examineze caracterul abuziv al clauzelor contractuale.
- 69 Or, deși jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal nu pare desigur să intre sub incidența dispozițiilor mai stricte care pot fi adoptate de statele membre pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorului în temeiul articolului 8 din această directivă, în special din moment ce, după cum a arătat guvernul spaniol în ședința în fața Curții, această jurisprudență nu pare a avea putere de lege și nici a constitui un izvor de drept în ordinea juridică spaniolă, nu este mai puțin adevărat că un criteriu jurisprudențial precum cel elaborat în speță de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) se înscrie în obiectivul de protecție a consumatorilor urmărit de directiva menționată. Astfel, rezultă din articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și din economia sa generală că această directivă nu urmărește atât să garanteze un echilibru contractual global între drepturile și obligațiile părților la contract, cât să evite apariția unui dezechilibru între aceste drepturi și aceste obligații în detrimentul consumatorilor.
- 70 Rezultă că directiva menționată nu se opune stabilirii unui asemenea criteriu.
- 71 În consecință, trebuie să se răspundă la a doua întrebare litera a) din cauza C-96/16 și la prima întrebare din cauza C-94/17 că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia o clauză nenegociată a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii aplicabile este abuzivă, pentru motivul că impune consumatorului care întârzie la plată să achite o sumă disproporționat de mare drept compensație, din moment ce această rată depășește cu mai mult de două puncte procentuale rata dobânzilor obișnuite prevăzută în acest contract.

Cu privire la a doua întrebare litera b) din cauza C-96/16 și la a doua întrebare din cauza C-94/17

- 72 Prin intermediul celei de a doua întrebări litera b) din cauza C-96/16 și al celei de a doua întrebări din cauza C-94/17, instanțele de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia consecința caracterului abuziv al unei clauze nenegociate a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii constă în eliminarea totală a acestor dobânzi, dobânzile obișnuite prevăzute în acest contract continuând să curgă.
- 73 Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, instanța națională sesizată cu o clauză contractuală abuzivă are numai obligația de a înlătura aplicarea acesteia pentru ca ea să nu producă efecte obligatorii în ceea ce privește consumatorul, fără a avea posibilitatea să modifice conținutul acestei clauze. Astfel, acest contract trebuie să continue să existe, în principiu, fără nicio altă modificare decât cea rezultată din eliminarea

clauzei menționate, în măsura în care, în conformitate cu normele dreptului intern, o astfel de menținere a contractului este posibilă din punct de vedere juridic (Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, punctul 71 și jurisprudența citată).

- 74 Deși Curtea a recunoscut posibilitatea instanței naționale de a înlocui o clauză abuzivă cu o dispoziție de drept intern cu caracter supletiv, reiese din jurisprudența Curții că posibilitatea menționată este limitată la ipotezele în care invalidarea acestei clauze ar obliga instanța să anuleze contractul în ansamblul său și să expună astfel consumatorul unor consecințe care l-ar prejudicia. Din această perspectivă, după cum a statuat în esență Curtea, anularea unei clauze dintr-un contract de împrumut care stabilește rata dobânzilor moratorii aplicabile nu poate avea consecințe negative pentru consumatorul în cauză, în măsura în care sumele care îi pot fi solicitate acestuia din urmă de împrumutător vor fi în mod necesar mai mici în lipsa aplicării acestor dobânzi moratorii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, EU:C:2015:21, punctele 33 și 34).
- 75 Pe de altă parte, Directiva 93/13 nu impune ca instanța națională să respingă, pe lângă clauza declarată abuzivă, și pe cele care nu au fost calificate ca atare. Astfel, obiectivul urmărit de această directivă constă în protejarea consumatorului și în restabilirea echilibrului dintre părți prin înlăturarea aplicării clauzelor considerate abuzive, menținând totodată, în principiu, validitatea celorlalte clauze ale contractului în discuție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 mai 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punctul 46, și Hotărârea din 31 mai 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, punctul 32).
- 76 În special, nu reiese din directiva menționată că înlăturarea sau anularea clauzei dintr-un contract de împrumut care stabilește rata dobânzilor moratorii ar trebui să conducă, ca urmare a caracterului abuziv al acesteia, și la înlăturarea sau la anularea clauzei din acest contract care stabilește rata dobânzilor obișnuite și aceasta cu atât mai mult cu cât între aceste diferite clauze trebuie să se facă o distincție clară. În această ultimă privință, trebuie să se arate astfel că, după cum rezultă din decizia de trimitere în cauza C-94/17, dobânzile moratorii urmăresc să sancționeze neexecutarea de către debitor a obligației sale de a efectua la timp rambursările împrumutului la termenele convenite prin contract, să îl descurajeze pe acest debitor să întârzie în executarea obligațiilor sale și, dacă este cazul, să îl despăgubească pe creditor pentru prejudiciul suferit ca urmare a unei întârzieri la plată. În schimb, dobânzile obișnuite au o funcție de retribuire a punerii la dispoziție a unei sume de bani de către împrumutător până la rambursarea acesteia.
- 77 După cum a arătat avocatul general la punctul 90 din concluzii, aceste considerații se aplică indiferent de modul în care sunt redactate clauza contractuală care stabilește rata dobânzilor moratorii și cea care fixează rata dobânzilor obișnuite. În special, acestea sunt valabile nu numai în cazul în care rata dobânzilor moratorii este definită independent de rata dobânzilor obișnuite, într-o clauză distinctă, ci și în cazul în care rata dobânzilor moratorii este stabilită sub forma unei majorări a ratei dobânzilor obișnuite cu un anumit număr de puncte procentuale. În acest din urmă caz, întrucât clauza abuzivă constă în această majorare, Directiva 93/13 impune numai ca această majorare să fie anulată.
- 78 În speță, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanțele de trimitere, reiese din deciziile de trimitere că soluția reținută în jurisprudența Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal presupune că instanța națională, care a constatat caracterul abuziv al clauzei dintr-un contract de împrumut care stabilește rata dobânzilor moratorii, înlătură pur și simplu aplicarea acestei clauze sau a majorării pe care aceste dobânzi le reprezintă în raport cu dobânzile obișnuite, fără a putea înlocui clauza respectivă cu dispoziții legislative supletive și fără a putea revizui clauza în discuție, menținând totodată validitatea celorlalte clauze din acest contract, în special a celei referitoare la dobânzile obișnuite.

79 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare litera b) din cauza C-96/16 și la a doua întrebare din cauza C-94/17 că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia consecința caracterului abuziv al unei clauze nenegociate a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii constă în eliminarea totală a acestor dobânzi, dobânzile obișnuite prevăzute în acest contract continuând să curgă.

Cu privire la a treia întrebare din cauza C-94/17

80 Având în vedere răspunsul negativ formulat la cea de a doua întrebare din cauza C-94/17, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare adresată în această cauză.

Cu privire la cheltuielile de judecată

81 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanțele de trimitere, este de competența acestora să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

- 1) **Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretată în sensul că, pe de o parte, nu este aplicabilă practicii unui profesionist care constă în cesiunea sau în cumpărarea unei creanțe deținute față de un consumator fără ca posibilitatea unei asemenea cesiuni să fie prevăzută în contractul de împrumut încheiat cu acest consumator, fără ca acesta din urmă să fie informat în prealabil despre respectiva cesiune sau să își dea consimțământul la aceasta și fără a i se acorda acestuia posibilitatea să își răscumpere datoria și, astfel, să o stingă prin rambursarea către cesionar a prețului pe care acesta l-a plătit pentru cesiunea menționată, majorat cu costurile, cu dobânzile și cu cheltuielile de judecată aplicabile. Pe de altă parte, această directivă nu este aplicabilă nici unor dispoziții naționale ca cele care figurează la articolul 1535 din Código Civil (Codul civil), precum și la articolele 17 și 540 din Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000, care încadrează o astfel de posibilitate de răscumpărare și care reglementează substituirea cesionarului în drepturile cedentului în procedurile pendinte.**
- 2) **Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia o clauză nenegociată a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii aplicabile este abuzivă, pentru motivul că impune consumatorului care întârzie la plată să achite o sumă disproporționat de mare drept compensație, din moment ce această rată depășește cu mai mult de două puncte procentuale rata dobânzilor obișnuite prevăzută în acest contract.**
- 3) **Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că nu se opune unei jurisprudențe naționale precum cea a Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) în discuție în litigiul principal, potrivit căreia consecința caracterului abuziv al unei clauze nenegociate a unui contract de împrumut încheiat cu un consumator care stabilește rata dobânzilor moratorii constă în eliminarea totală a acestor dobânzi, dobânzile obișnuite prevăzute în acest contract continuând să curgă.**

Semnături